

‘Blijf niet eindeloos sleutelen aan het rekeninstrument’

Meten

Hoe kunnen diverse aspecten van circulariteit een plek krijgen in de bestaande instrumenten om milieu-impact te berekenen? Die onderzoeksvraag kreeg Bas van de Griendt, expert op het gebied van duurzaamheid en eigenaar van Stratego Advies, vanuit het Transitieteam Circulaire Bouweconomie. Zijn antwoord, kort samengevat: blijf niet eindeloos sleutelen aan de huidige bepalingmethode, maar bouw meer prikkels in die circulair bouwen bevorderen.

De huidige wijze om de milieu-impact van bouwwerken te meten, is in een stelsel van instrumenten gevat, waarvan de Bepalingmethode Milieuprestatie van Bouwwerken de kern vormt samen met de NMD-database en bijbehorende rekeninstrumenten. Maar voor het meten van circulariteit is die methode niet altijd toereikend. Dit geldt bijvoorbeeld voor losmaakbaarheid – de mate waarin een gebouw uit elkaar kan worden gehaald om componenten opnieuw te gebruiken. Voor circulariteit een belangrijk aspect, maar in de gangbare beoordelingsmethode voor milieuprestatie van gebouwen komt dat vaak

nauwelijks tot uitdrukking. Ook de levensduur van een bouwwerk wordt niet altijd op de juiste wijze meegewogen. Stel, je zet een gebouw neer dat qua duurzaam materiaalgebruik niet optimaal scoort maar wel vele decennia of misschien zelfs eeuwen meegaat. Uit circulair oogpunt prima, maar de milieuprestatie zal als minder worden beoordeeld. Van de Griendt, voormalig manager duurzaamheid bij BPD en oud-lid van het Transitieteam Circulaire Bouweconomie, kreeg de vraag hoe circulaire aspecten toch een rol kunnen krijgen in de bestaande rekenmethode. Hij dook

in het vraagstuk op basis van een bureaustudie, interviews met stakeholders en twee expertmeetings met deskundigen op het gebied van circulair bouwen. “Mijn conclusie op hoofdlijnen is dat het belangrijk is om doel en middel te onderscheiden. De huidige bepalingmethode is een middel om de milieueffecten van bouwwerken door te rekenen. Verschillende aspecten van circulariteit zitten daar al in of kunnen relatief eenvoudig worden toegevoegd. Maar het heeft weinig zin om eindeloos te blijven sleutelen aan de methodiek, omdat daarmee het doel – een circulaire bouweconomie in 2050 – niet direct dichterbij komt. Veel belangrijker is om het belang van circulariteit voor een veel bredere groep van partijen in de bouwketen toegankelijk te maken, zodat ze ermee gaan werken. Gebruik de bepalingmethode liever voor tooling dan voor toetsing.”

Een van zijn adviezen is om meer inzicht te geven in de toegepaste materiaal- en grondstoffenstromen bij een bouwwerk. “De huidige methode drukt de milieuprestatie van een bouwwerk voor de

Bas van de Griendt

gehele levensduur uit in één getal. Ze stelt geen eisen aan het ontwerp, bouwmethoden en -technieken. Inzicht in welke materialen voor welke bouwdelen in welke mate aan die milieueffecten bijdragen, kan marktpartijen prikkelen om na te denken over het gebruik van grondstoffen en materialen, gebouwen anders te gaan ontwerpen en productieprocessen anders in te richten. Waarschijnlijk is het effect hiervan veel groter als het er om gaat de bouw in beweging te krijgen voor een circulaire bouweconomie.”

‘Het is hoog tijd dat we in de brede toepassing van de MKI investeren’

Beleids-, wet- en regelgeving

Voor gebouwen en woningen bestaat een wettelijke norm waarmee gestuurd wordt op de milieubelasting van gebruikte materialen. Deze zogeheten MPG (Milieu Prestatie Gebouwen) is verplicht. Aannemers en hun opdrachtgevers in de grond-, weg- en waterbouw (GWW) berekenen de milieu-impact van de gebruikte materialen in hun projecten met de MKI (Milieu Kosten Indicator). Het toepassen van de MKI is in tegenstelling tot de MPG niet verplicht. De opdrachtgever bepaalt of de MKI berekend moet worden en in welke mate de MKI bepalend is voor de opdrachtverlening.

In de Integrale Circulaire Economie Rapportage 2021 geeft het Planbureau voor de Leefomgeving aan dat het huidige circulaire beleid te vrijblijvend is om de einddoelen te halen. Er is volgens hen meer drang en dwang nodig om de gehele economie circulair te krijgen. Het verplichten van de MKI in GWW-projecten is één van de mogelijke maatregelen. We vroegen Henkjan van Meer en Maarten Schäffner, beide

lid van het Transitieteam Circulaire Bouweconomie, naar hun mening.

Investeren in de toepassing

Maarten: “De MKI is een belangrijke pijler in de circulaire bouweconomie. Hoe lager de MKI-waarde, hoe meer het project bijdraagt aan de doelen van de circulaire bouweconomie.” Henkjan vult aan: “Maar dan moet het wel gebruikt én gehandhaafd worden. Als een aannemer aan het begin van het project een bepaalde MKI-waarde belooft, moet een onafhankelijk persoon bij de afronding van het project controleren of deze waarde ook is behaald. MKI is een goede methodiek, maar het is hoog tijd dat we investeren in de brede toepassing ervan.”

Haken en ogen

Maarten en Henkjan zien in dat het verplichtstellen van de MKI binnen de GWW-sector geen makkelijk proces is. Maarten: “Aspecten zoals flexibiliteit en losmaakbaarheid zitten niet in de MKI. Het dekt dus niet het gehele begrip circulariteit. Daarnaast meet de MKI de impact in de gehele keten. Dat is natuurlijk de kracht van het systeem en zorgt ervoor dat de impact niet verplaatst kan worden naar het buitenland,

Henkjan van Meer

maar het zorgt er ook voor dat er aanvullend altijd extra aandacht moet zijn voor de lokale effecten. Denk aan stikstof, fijnstof en biodiversiteit. Bij een verplichting van de MKI zullen die aspecten meegenomen moeten worden.”

Henkjan: “Als je een duurzaam en circulair project wilt realiseren, is dit geen kwestie van enkel een MKI-waarde uitrekenen. Je moet vanaf het begin van een project met deze doelen aan de slag, zoals ook de insteek is van de aanpak Duurzaam GWW. Mijn ervaring is wel dat het berekenen van de MKI een goed instrument is. Niet alleen in de aanbestedingsfase maar ook in de ontwerpfase van projecten. In de ontwerpfase is de grootste winst te behalen is mijn mening.”

Meer nodig

Het eenmalig uitrekenen van een MKI-waarde, is volgens de heren niet genoeg. Maarten: “Aannemers zouden

Maarten Schäffner

ook moeten kunnen aantonen dat de MKI-waarde van langlopende projecten over de jaren afneemt. Er schieten namelijk voortdurend nieuwe innovaties uit de grond op het gebied van duurzaamheid en circulariteit. Zo stimuleer je dat steeds de beste beschikbare technieken in projecten worden toegepast. In MKI-berekeningen worden toekomstige levenscycli van objecten binnen een bepaalde projectlevensduur voorspeld op basis van de techniek van vandaag”. Henkjan sluit af: “De wil om na te denken over duurzaamheid en circulariteit is absoluut aanwezig binnen de GWW-sector, maar het is moeilijk om uit oude patronen te stappen. Het verplicht bezig gaan met MKI in onze GWW-programma's en projecten kan bijdragen aan het sneller realiseren van een volledig circulaire bouweconomie.”

Het hele interview is te lezen op www.circulairebouweconomie.nl, januari 2022.

Zonder data geen circulaire bouw

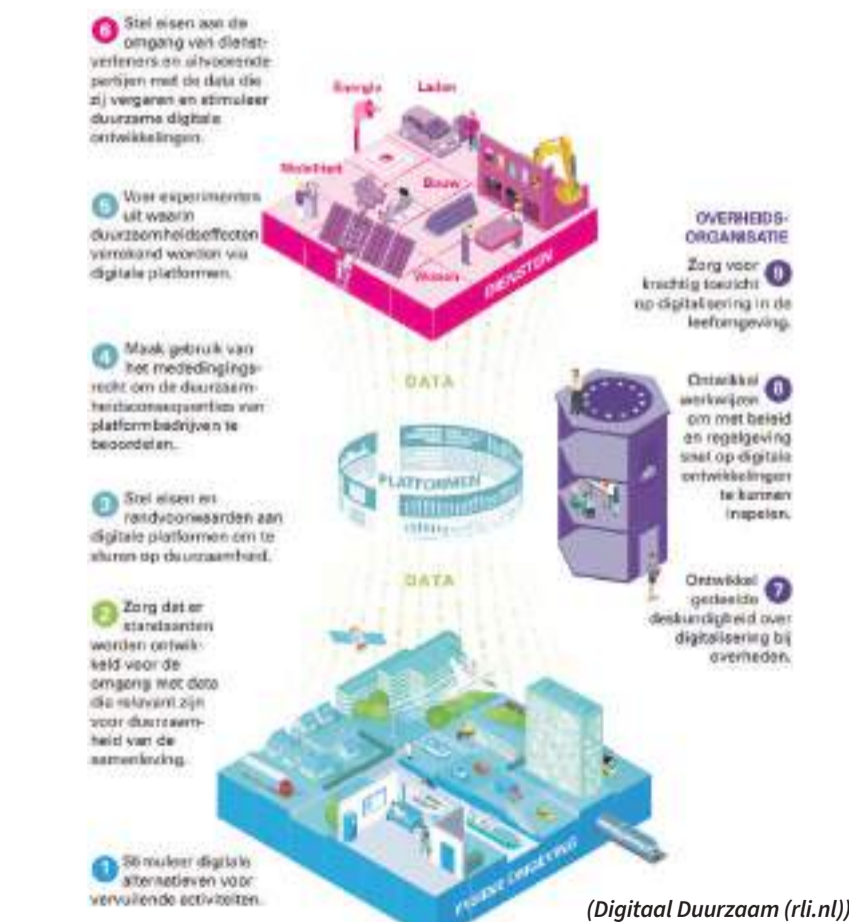
Beleids-, wet- en regelgeving

Een onderzoek naar de wenselijkheid van een verplicht materiaalpaspoort in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties leidde tot de conclusie dat er een grootscheepse informatie-infrastructuur rond circulair bouwen nodig is. Onderzoeker Menno Brouwer noemt dat een grote kans en een essentiële eerste stap.

Inzicht in de materialen in bouwwerken is cruciaal om circulair te kunnen bouwen, onderhouden, renoveren en slopen. Een materiaalpaspoort helpt daarbij. Het Transitieteam Circulaire Bouweconomie adviseerde de minister aanvullend onderzoek te doen voordat een materiaalpaspoort verplicht gesteld zou worden. Menno Brouwer werkte mee aan dat onderzoek dat nu bijna gereed is.

Wat is de conclusie?

‘Het materiaalpaspoort is een middel en geen doel op zich. Alle informatie die beschikbaar is in de bouw, moet helpen om circulair bouwen van de grond te krijgen. Eén van de hoofdconclusies is dat de meeste partijen werken met digitale systemen waarin zij informatie over projecten en objecten vastleggen. Deze digitale informatie is gebonden aan projecten en eigenaren en is niet project-overstijgend beschikbaar. Er is geen generieke

(Digitaal Duurzaam (rli.nl))

toegang tot deze data, maar duidelijk is dat om circulair te kunnen werken informatie project-overstijgend toegankelijk moet zijn voor derden. Om uitwisseling van informatie tussen partijen mogelijk

te maken, moet het uitvragen en opslaan van data worden gestandaardiseerd. Hiervoor is een universele taal nodig, en daaraan ontbreekt het op dit moment. Daar ligt dus een kans. Er ligt een heel

groot datavraagstuk: hoe ontwikkel je een informatie-infrastructuur? Daarbij gaat het om heldere afspraken over standaarden, eigenaarschap, toegankelijkheid, opslag, uitwisselbaarheid, rechten, gebruik en privacy.’

Over welke informatiesystemen hebben we het dan?

‘Dat zijn er heel veel. Het kunnen wettelijke systemen zijn zoals de energielabelregistratie en de MPG of andere overheidsinformatiebronnen zoals BAG en Kadaster. Daarnaast zijn er bovenwettelijke systemen waaronder BIM, assetmanagement tools en ook commerciële materiaalpaspoorten’

Wie moet de leiding nemen om zo'n informatie-infrastructuur op te zetten?

‘Wij denken dat de rijkssoevereïteit dat moet doen omdat het de individuele belangen van marktpartijen overstijgt. Daarbij moeten overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen uiteraard wel nauw samenwerken en expertise delen. Ook het betrekken van digitale expertise is van groot belang.’

Waarom is data zo cruciaal voor de circulaire bouweconomie?

‘Data, informatie en kennis zijn absolute randvoorwaarden voor circulair bouwen. Als er een secundaire materialenstroom op gang moet komen, dan moet je weten welk product zich waar bevindt en wanneer het beschikbaar komt. De koppeling van vraag en aanbod kan niet zonder een digitale infrastructuur. Zonder data geen circulaire bouw.’

‘Opdrachtgevers hebben sleutel in handen voor circulaire woningbouw met lage MPG’

Beleids-, wet- en regelgeving

De huidige Milieuprestatie gebouwen-norm (MPG) van 0,8 is makkelijk haalbaar, zegt aanbestedings-expert Menno Schokker van Merosch. ‘Opdrachtgevers met circulaire ambities zouden moeten streven naar een nog lagere MPG, bijvoorbeeld 0,5.’ En dat is mogelijk, laten recente voorbeelden zien.

De afgelopen vijf jaar heeft Merosch zo'n 40 duurzame tenders begeleid. In die periode is er veel veranderd, volgens Schokker. ‘Duurzaamheid is veel zwaarder gaan wegen in aanbestedingen. De gemeente Amsterdam kwam laatst al met een tender waar 40 van de 100 punten naar duurzaamheid gingen. De meeste tenders bevatten nu wel een circulair aspect. Ook zie je dat sinds een jaar houtbouw en biobased serieus in opmars zijn. Maar, anders dan bij energie, zijn er bij circulariteit nog wel grote verschillen. De ene opdrachtgever doet bijna niets, de ander veel.’

MPG 0,8 moeiteloos haalbaar

Circulair uitvragen kan zowel kwalitatief als kwantitatief. De bekendste circulaire eis is de MPG. ‘Amsterdam vraagt puur kwantitatief uit. Zij geven je een bepaald aantal punten als jouw MPG bijvoorbeeld 0,5 is. Of ze belonen de hoogste MPG met een bepaald aantal punten.’ De MPG-norm voor woningbouw is op 1 juli 2021 van 1 naar 0,8 gegaan. Dat is volgens Schokker nog onvoldoende om circulariteit echt aan te jagen. ‘Een MPG van 0,8 is moeiteloos haalbaar. Dat kun je halen met gewoon standaard bouwen plus een aantal handigheidjes. Een paar producten vervangen door producten die goed scoren op MPG en je bent er. Terwijl er niet of nauwelijks milieuwinst hoeft te zijn behaald.’ Opdrachtgevers met echte circulaire ambities moeten gaan voor een lagere MPG, bijvoorbeeld van 0,5, gelooft Schokker. ‘Dan moet je gaan nadenken over andere ontwerpkeuzes, over bouwvolume en bouwmethodes, over circulaire materialisatie. Bijvoorbeeld biobased materialen zoals hout, secundaire materialen, of minder glas.’ In OAK Bosrijk is een MPG-score van 0,47 behaald dankzij modulaire houtskelbouw, demontabel, en met gevels waarin lokaal populierenhout is verwerkt. Bij De Omloop in Utrecht is uitgevraagd op de extreem lage MPG-score van 0,40. En die is ook behaald.

Verlagen van de MPG is, de weg die we moeten gaan

Schokker noemt verlagen van de MPG ‘de weg die we moeten gaan’. ‘De MPG kent kinderziekten, dat klopt. Het rekenmodel heeft nog wel verbetering en er is meer zicht nodig op de planning van aanscherpingen’. Volgens Schokker kunnen opdrachtgevers wel rekening houden met het dilemma energieprestatie versus milieuprestatie. Bekend voorbeeld zijn zonnepanelen. ‘Maar een lage MPG leidt gewoon tot meer circulaire bouw. Met de MPG zou je hetzelfde moeten doen als met EPC en BENG. Doordat in het Lenteakkoord is afgesproken dat die lagere normen gingen gelden, is iedereen in actie gekomen. Als het moet, verdwijnen de bezwaren en blijkt het ineens ook te kunnen. Voor de MPG geldt hetzelfde. Als je samen de top moet halen, dan denkt iedereen mee. Op dit gebied kijken onze West-Europese buurlanden naar ons op. Laten we die koppositie behouden.’

Het hele interview is te lezen op www.circulairebouweconomie.nl, november 2021.

MPG-tips van Menno voor ambitieuze aanbesteders

- Geef genoeg punten aan duurzaamheid, minimaal 25 van 100.
- Laat duurzaamheid ook terugkomen bij de waardering voor de architectuur.
- Vraag naar een duurzaam mogelijk eindresultaat op zowel energie als circulariteit.
- Neem een bonus-malus-clausule op voor het niet halen van de MPG.